

Оперативне дослідження економічних потреб в Одеській області

Червень 2023 р. | Україна

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Хоча work.ua (найпопулярніша в Україні платформа з пошуку роботи) показує те саме співвідношення шукачів роботи та вакансій в Одесі у липні 2021 р. та липні 2023 р., зараз можлива більша **розбіжність між попитом та пропозицією певних навичок** через переміщення людей з області, **мобілізацію** до війська, та **присутність ВПО** з інших областей.

Пенсіонери були однією з категорій, що найбільше постраждала від втрати доходу з лютого 2022 р. У грудні 2021 р. мінімальна пенсія для непрацюючих пенсіонерів складала 1 934 грн.¹ Її збільшили до 2 093 грн. у грудні 2022 р., що склало 8,2% росту у номінальному вираженні.² Однак через ріст інфляції до 26,6% за період грудень 2021 р. – грудень 2022 р. **відбулося зниження реальної вартості мінімальних пенсій на 18,4%.**³

З огляду на розбіжність між попитом та пропозицією певних навичок, КІ наполягали на **швидкій перепідготовці** населення працездатного віку в області.

Відбудова житла та інфраструктури є ключовим напрямком, на якому зосереджені плани місцевої влади щодо відновлення. Станом на червень 2023р. план відновлення ще не ухвалили, оскільки місцева влада тільки розпочала збір інформації та виплату відшкодування людям, чиї домівки було пошкоджено або зруйновано.

Домогосподарства (ДГ), очолювані однією особою, були одними з найбільш постраждалих від втрати доходу. Опікуни з очолюваних однією особою ДГ, особливо з маленькими дітьми, **витрачали більше часу на догляд за дітьми** через закриття шкіл та садочків, що обмежувало їхні можливості працювати.

Суб'єктам гуманітарної діяльності, які бажають долучитися до програми, «Гроші за роботу» варто знати про програму «**Армія відновлення**», що є спільною ініціативою місцевої влади та центрів зайнятості з метою залучення безробітних людей до громадських робіт, таких як розчищення завалів, будівництво, заготівля дров, розвантаження гуманітарної допомоги, укріплення гребель, надання допомоги вразливим категоріям і т. д. в обмін на фінансову компенсацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОГРАМНИХ РОЗРОБОК

Таргетування. Як зазначила одна міжнародна НУО, ВПО не єдина вразлива категорія населення, і діяльність із надання засобів до існування повинна також враховувати виклики, що постають перед приймаючою громадою. Конкретні вразливості та виклики, з якими стикаються різні групи населення, повинні бути невід'ємною частиною розробки програми. Наприклад, якщо ВПО в цілому можуть мати труднощі із доступом до працевлаштування через невідповідні навички/досвід, а також психологічні чинники, то доступ жінок до ринку праці може бути обмежений через домашні/громадські обов'язки та культурні стереотипи про роботу, що підходить для жінок. Перед жінками з числа ВПО можуть стояти обидва типи викликів.

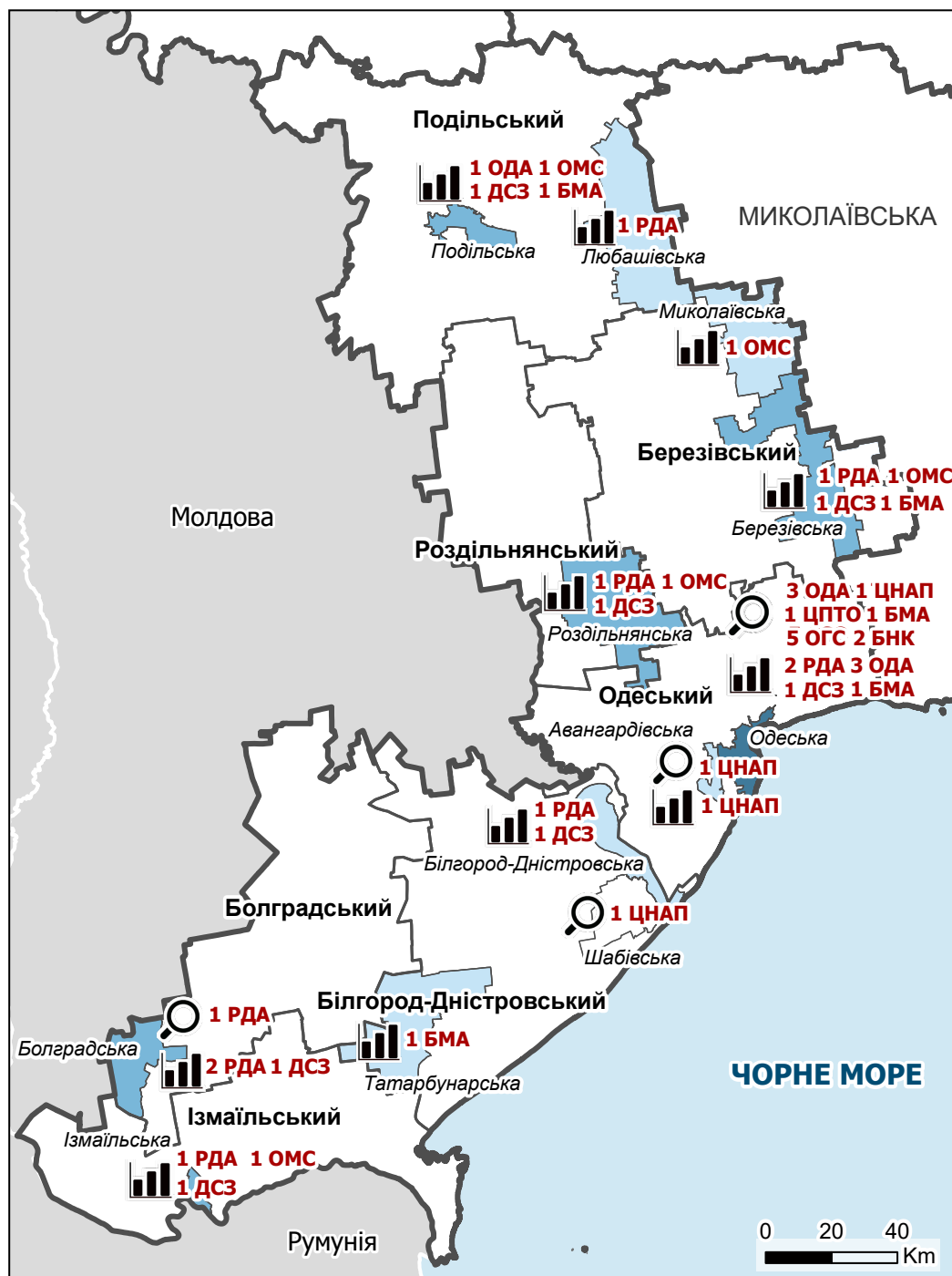
Засоби до існування та житло. Оскільки засоби до існування (працевлаштування, підприємництво чи фермерство) без стабільного житла підтримувати здебільшого важко, то в деяких випадках (зокрема для ВПО) корисно забезпечити бенефіціарів програм із засобів до існування довготерміновим житлом. На практиці це може означати поєднання забезпечення засобами до існування із забезпеченням житлом.

Види програм. В області вже існує багато послуг із підтримки, що надаються низкою державних установ, приватними суб'єктами та організаціями громадянського суспільства (ОГС). Оскільки швидке перенавчання було визначено пріоритетною діяльністю, то розробка таких програм має брати до уваги наявні навчальні програми та виявлені прогалини в послугах. Може статися так, що заповнити визначені за допомогою міжнародних організацій прогалини зможуть радше наявні постачальники, ніж самі міжнародні організації напряму. Що стосується малих грантів, то тут треба розуміти доступність та середній розмір різних видів грантів та позик мікро-, малим та середнім підприємствам. Актуальну інформацію можна знайти в [Додатках до презентації](#), доданої до цього інформаційного бюлетеня.

Територіальне охоплення. Обираючи місце діяльності, суб'єкти гуманітарної діяльності, що надають засоби до існування, повинні враховувати різницю у наслідках залежно від регіону і кращу забезпеченість ресурсами одних органів місцевої влади порівняно з іншими.⁴ Розуміння фінансового становища різних органів місцевої влади та поточної доступності послуг із працевлаштування повинні бути першим кроком у визначенні місця діяльності.

1. [Проведено перерахунки пенсій з 1 грудня 2021 р. - Пенсійний фонд України \(pfu.gov.ua\)](#)
 2. [З 1 грудня Пенсійний фонд України перерахує пенсії громадян - Пенсійний фонд України \(pfu.gov.ua\)](#)
 3. [Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2022 році \(bank.gov.ua\)](#)
 4. Див., напр., [слайд 29 доданої презентації](#).

ЗРАЗОК ЗБОРУ ДАНИХ

Категорії інформантів

- ОДА** Обласна державна адміністрація
- РДА** Районна державна адміністрація
- ОМС** Органи місцевого самоврядування
- ДСЗ** Державна служба
- ПСЗ** Приватна служба зайнятості
- ЦНАП** Центр надання адміністративних послуг
- ЦПТО** Центр професійно-технічної освіти
- БМА** Бізнес-менеджмент асоціації (Торгово-промислова палата, Профспілки та ін.)
- ОГС** Організація громадянського суспільства
- БНК** Банк

Тип збору даних

- Глибинні інтерв'ю
- Структуровані інтерв'ю

Розподіл структурованих інтерв'ю на рівні громад/районів/області

- 5-6
- 3-4
- 1-2

Джерела даних

Адміністративні кордони: ОСНА

МЕТОДОЛОГІЯ

Більшість результатів цього дослідження отримано з первинних якісних та кількісних даних, зібраних шляхом 20 глибинних інтерв'ю та 30 структурованих інтерв'ю з ключовими інформантами (КІ), що перебувають на територіях, де проводиться оцінка. Було розроблено сім унікальних опитувальників для глибинних інтерв'ю з представниками місцевої влади, бізнес-менеджмент організацій, ОГС, міжнародних організацій, з провайдерів професійно-технічної освіти, з центрами надання адміністративних послуг та банками. Результати цих інтерв'ю поповнили деталізовану якісну картину соціально-економічного впливу повномасштабної війни в кожній досліджуваній місцевості. Було сформовано

один структурований інструмент КоВо з застосуванням різноманітних умов відбору для можливості збору даних у представників місцевої влади, центрів зайнятості та бізнес-менеджмент організацій. Результати опитування дозволили провести індикативний якісний аналіз соціально-економічного впливу повномасштабної війни в різних місцевостях. Паралельно було розроблено два скрипти в RStudio для отримання даних про вакансії та резюме з найпопулярнішого в Україні сайту з пошуку роботи work.ua. Результати вебскрейпінгу надали повнішу якісну картину динаміки ринку праці, включно з демографією шукачів роботи, а також секторальними та географічними тенденціями. Це було доповнено аналізом вторинних даних, зібраних на ринку праці Державною службою зайнятості України.

ОСНОВНИЙ ВПЛИВ НА БІЗНЕС ТА НАЙБІЛЬШ ПОСТРАЖДАЛІ СЕКТОРИ

Як місце зосередження більшості портів України, Одеса є головним хабом імпорту/експорту в країні, а імпортно-експортні та пов'язані з ними послуги, такі як перевезення та зберігання, є основними рушіями місцевої економіки.⁵

Руйнування портів, мостів та складів в області разом із обмеженнями аж до повної блокади торговельного морського сполучення з Україною призвело до різкого падіння ВВП країни в 2022 р.⁶ Через обмеження експорту морем, деякі перевезення було перенаправлено через порти Ізмаїлу та Рені на Дунаї.⁷ Вірогідно, внаслідок зростання обсягів експортно-імпортних перевезень станом на червень 2023 р. кількість оголошень про вакансії в Ізмаїлі на сайті work.ua зросла майже втричі

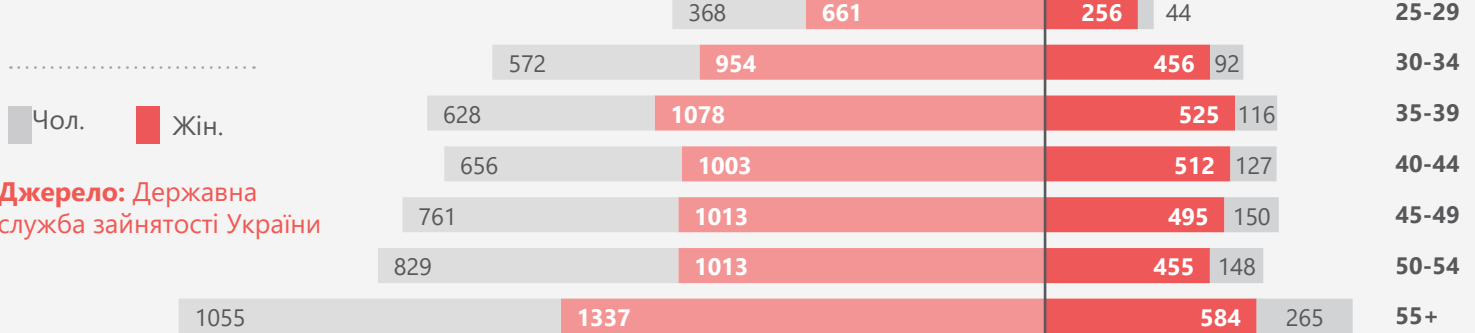
порівняно із червнем 2021 р. Однак збільшення повітряних ударів по портах Рені та Ізмаїла з липня по вересень 2023 р. може призвести до скорочення обсягів перевезення вантажів, що вплине на можливості працевлаштування.⁸

Хоча третина КІ повідомляла, що з лютого 2022 р. закрилося багато підприємств, третина також повідомляла про те, що до цієї місцевості були релоковані підприємства, і більшість повідомила, що з початку повномасштабної війни відкрилося багато нових підприємств. У зв'язку з явним поживленням діяльності місцевого бізнесу варто звернути увагу на згадку КІ з місцевої влади щодо впровадження програми «Робота (державних грантів на відкриття або розвиток бізнесу) в червні 2022 р. і збільшення кількості кредитів отриманих за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» в Одеській області у 2022 р.⁹

ЗМІНИ В ДЕМОГРАФІЇ БЕЗРОБІТТЯ, ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

Рисунок 1

За даними Державної служби зайнятості (ДСЗ), з червня 2021 р. до червня 2023 р. серед усіх вікових категорій спостерігалось значне зниження кількості шукачів роботи. Після лютого 2022 р. в одеських центрах зайнятості стали рідше реєструватися, особливо чоловіки, порівняно з попереднім часом, найвірогідніше з причини мобілізації.

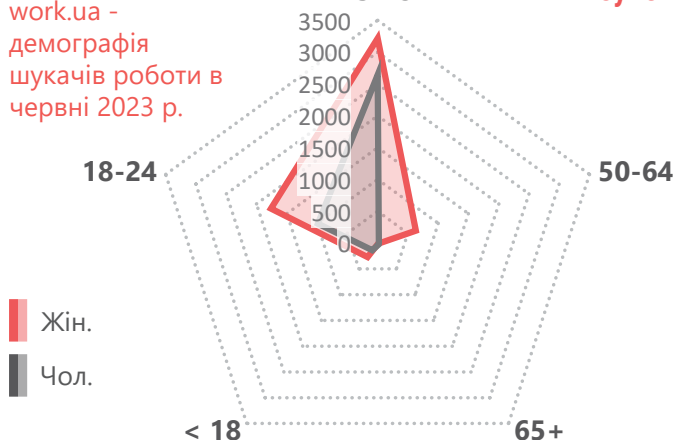

Джерело: Державна служба зайнятості України

Джерело:

work.ua - демографія шукачів роботи в червні 2023 р.

Рисунок 2

КАТЕГОРІЇ НАСЕЛЕННЯ, ЩО НАЙБІЛЬШЕ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВТРАТИ ДОХОДУ

Не рахуючи пенсіонерів та очолюваних однією особою ДГ, з лютого 2022 р. від втрати доходів найбільше постраждали молоді (18-24 років) та старші (50 і більше років) чоловіки.

Дані Державної служби зайнятості вказують на значне падіння кількості шукачів роботи серед чоловіків усіх вікових категорій у червні 2023 р. порівняно з червнем 2021 р. Порівняльний аналіз даних з work.ua, який показує відносно більшу кількість шукачів роботи серед чоловіків у червні 2023 р., дає підстави для припущення, що чоловіки можуть уникати реєстрації в центрах зайнятості як безробітні і таким чином відмовлятися від допомоги по безробіттю, хоча вони продовжують активний пошук роботи.¹⁰

5. <https://oda.od.gov.ua/odeshyyna/pro-odeshyynu/pasport-oblasti/>

6. Більше про пошкодження, див. https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf; щодо змін у ВВП України, див. [GDP \(current US\\$\) - Ukraine | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/UY)

7. <https://usm.media/izma%D1%97I-teni-ta-ust-dunajsk-yak-za-rik-vijni-zminilis-ukra%D1%97nski-porti-na-duna%D1%97/>

8. <https://intent.press/news/economy/2023/obstrili-ta-obmilinnya-dunayu-vplnuli-na-robotu-portiv-teni-ta-izmayil/>;

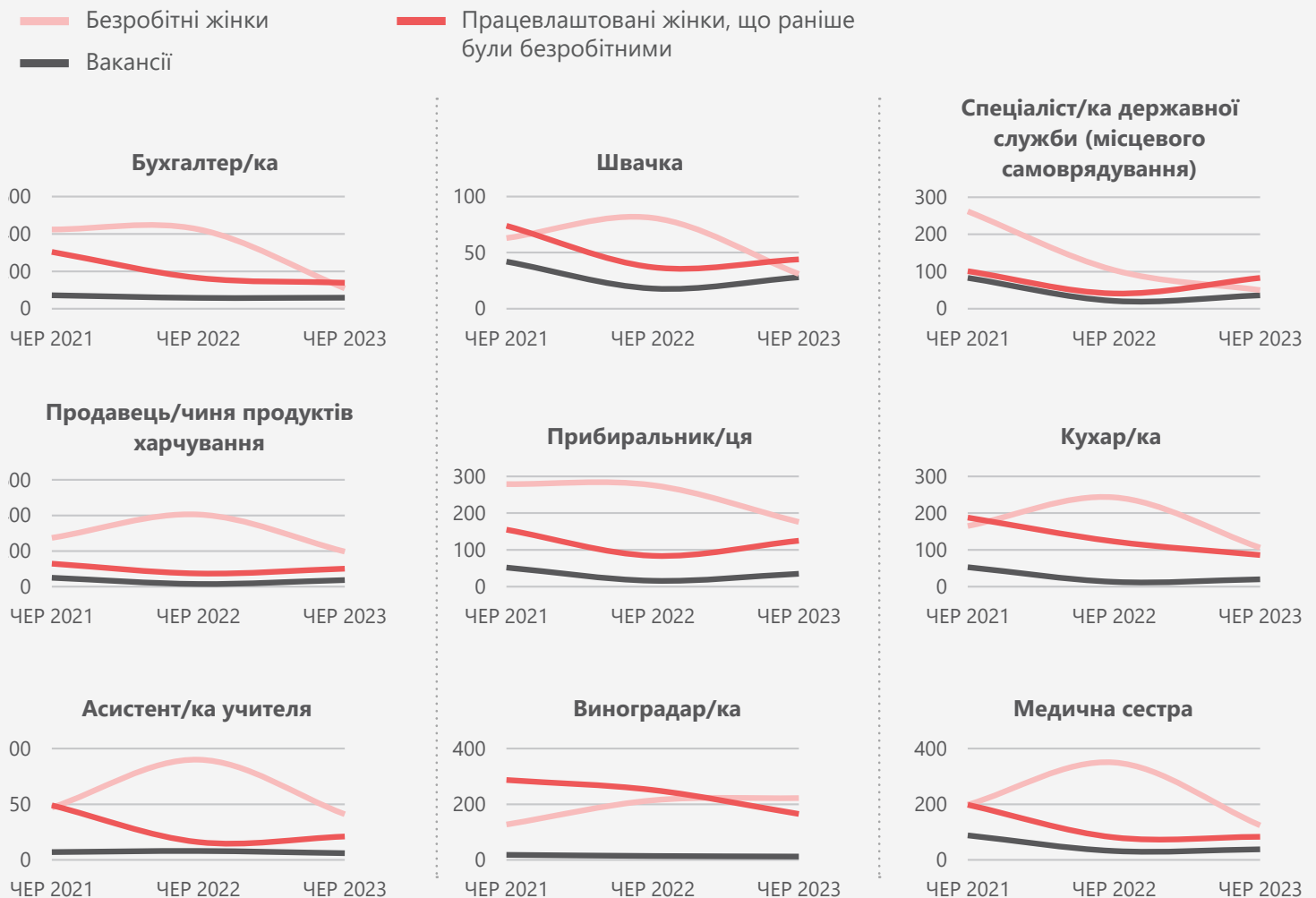
<https://elevatorist.com/blog/read/865-pidsumki-serpnya-2023-ataki-na-porti-ta-budivnistvo-novih-elevatoriv>

9. Щодо інформації про eRobota, див. <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota>; щодо інформації про програму «Доступні кредити 5-7-9%», див. <https://5-7-9.gov.ua/>

10. Див. [Додаток Г доданої презентації](#) щодо демографії шукачів роботи на work.ua у травні та червні 2023 р.

ВАКАНСІЇ/ШУКАЧІ РОБОТИ ЗА ОБРАНИМИ ПОСАДАМИ

Рисунок 3

Джерело: Державна служба зайнятості України

ПЕРЕШКОДИ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ

В Одесі проживає велика кількість ВПО, більшість із яких мешкає в Одеському районі, де рівень працевлаштованості серед ВПО працездатного віку оцінюється лише в 10–20%.

Доступ до працевлаштування становить найбільшу потребу серед ВПО, за якою слідує доступ до житла. ВПО стикаються зі специфічним комплексом бар'єрів у доступі до працевлаштування, головною з яких переважно є розбіжність між їхнім досвідом/кваліфікацією та наявними можливостями. Також може бути таке, що ВПО працездатного віку менше шукають роботу ніж місцеве населення в цілому через обмежені можливості, додаткові домашні обов'язки, обмежене фінансове заохочення, плани подальшого переміщення та інше.

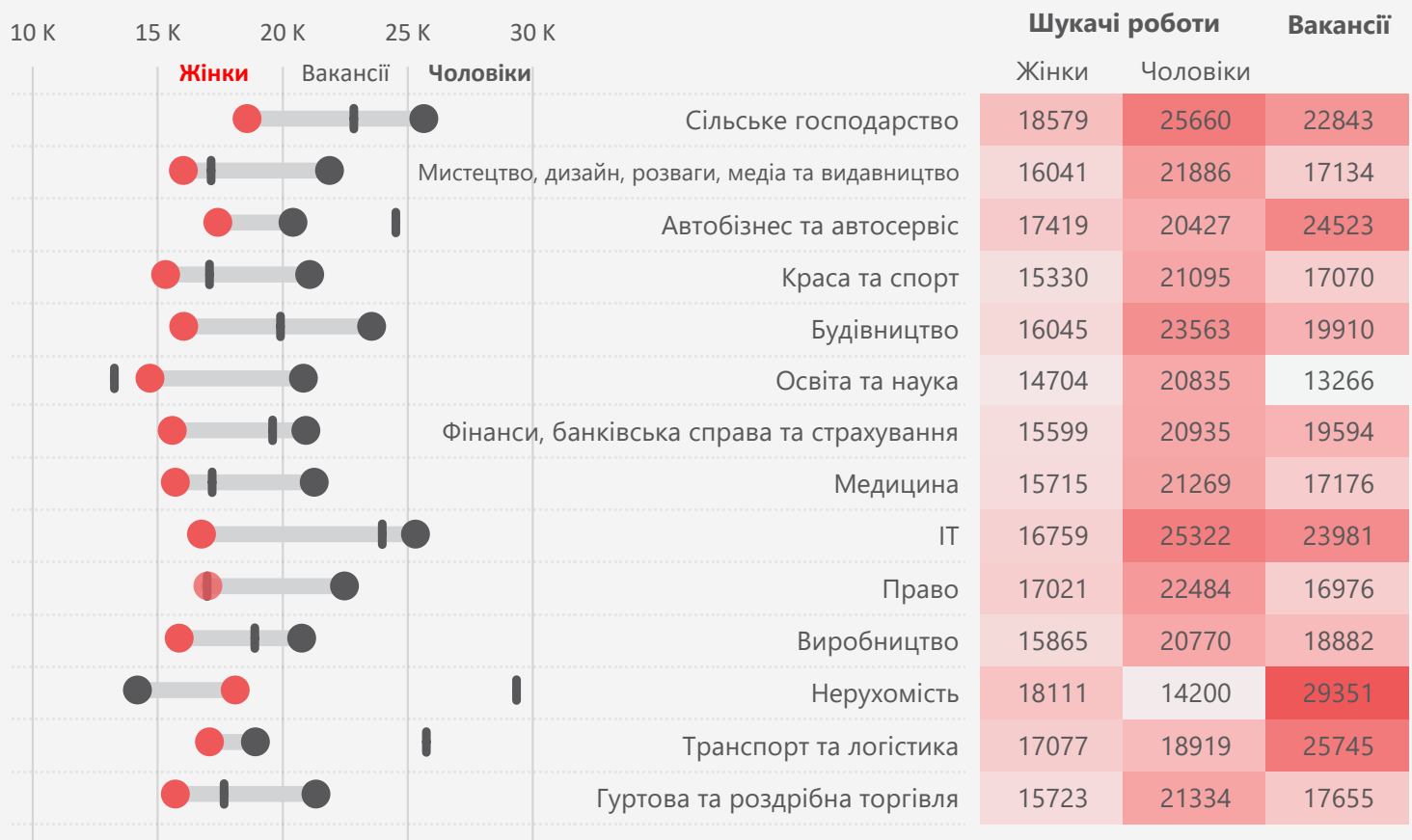
Найзгадуванішою перешкодою, з якою стикаються жінки при працевлаштуванні, є більша кількість неоплачуваних обов'язків з початком війни. Серед таких обов'язків були

збільшення часу на догляд за дітьми через обмежену роботу шкіл та садочків, збільшення домашніх обов'язків опікунів, чийого чоловіка/дружину було мобілізовано, а також участь у волонтерських ініціативах для підтримки постраждалих від війни. Проте, повідомлялося, що культурні перешкоди, що заважали жінкам працювати в традиційно «чоловічих» професіях, можуть поступово зникати внаслідок вивільнення вакансій через вступ чоловіків до війська. Хоча це і є позитивною тенденцією, існує ймовірність браку кваліфікації серед жінок, для яких певні професії були недоступними із соціокультурних причин, і таким чином вони потребуватимуть перепідготовки.

Повідомлялося, що багато жінок в Одесі були або самозайнятими, або власницями підприємств і що вони дедалі більше залучаються до місцевого самоврядування і таким чином можуть впливати на місцеву політику, хоча одна ОГС вказала на ще недостатню на даний момент представленість жінок у місцевому самоврядуванні. Дві ОГС повідомили, що з початку війни жінки частіше обіймають керівні посади на роботі. Загалом якісні дані вказують на те, що жінки беруть на себе дедалі більше обов'язків у домашній, соціальній, політичній та професійній сфері.

ПОПИТ/ПРОПОЗИЦІЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В РІЗНИХ СЕКТОРАХ

Рисунок 4

Джерело: резюме та вакансії на work.ua станом на травень та червень 2023 р.

ПРОГАЛИНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАСОБАМИ ДО ІСНУВАННЯ/ПІДТРИМЦІ БІЗНЕСУ

Що стосується послуг із професійної підготовки та освіти, то 7 з 30 КІ повідомили про обмежений доступ до таких послуг. Оскільки вибірка не включала кожен громаду в області, важко визначити, де були найбільші потреби. Беручи до уваги зворотній зв'язок від КІ, найбільше послуг, зазвичай, надають центри зайнятості, розташовані у великих містах, особливо в Одесі.

Хоча у більшості регіонів функціонують навчальні центри, є потреба в більшій кількості навчальних курсів. Потреба у швидкій перепідготовці була найзатребуванішою опцією забезпечення засобами до існування. Популярні навчальні курси відрізняються від району до району, і перелік найбільш запитуваних курсів можна знайти в [Додатку А](#) долученої презентації. Високо оцінюються додаткові тренінги з навичок ведення сільського господарства/агробізнесу. Як зазначив один КІ, Міністерство освіти і науки наполягає на важливості

навчальних курсів, що стосуються потреб відбудови в країні найближчими роками.

Що стосується підтримки бізнесу, КІ повідомляли про надання допомоги на вирощування зерна, малі гранти та обладнання для несільськогосподарських засобів до існування і послуги з відкриття/розвитку бізнесу. Одна ОГС повідомила про потребу в створенні бізнес-інкубаторів для підтримки жінок-підприємців, і це може бути додатковою діяльністю до навчальних курсів та інструктувань, що вже надаються центрами зайнятості, центрами професійно-технічної освіти та ЦНАПами. Варто зазначити, що середній розмір кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» становив 100–500 000 грн. (див. [Додаток С](#) долученої презентації).

Одна ОГС та один ЦНАП вказували на необхідність кращого інформування про послуги як спосіб скористатися наявною підтримкою.

ПРО ІНІЦІАТИВУ REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які

використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).